

จุดเริ่มต้น

ประชาธิปไตยไทย

จุดเริ่มต้นประชาธิปไตยไทย

เรื่อง จุดเริ่มต้นประชาธิปไตยไทย

ปีที่พิมพ์
จำนวนหน้า
พิมพ์ครั้งที่ ๑
จัดทำโดย

สิงหาคม ๒๕๕๗

๔๘ หน้า

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท

กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๗๑-๕ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๗๒

นางสาวสทวรรณ เพ็ชรไทย

นางสาวเสาวลักษณ์ ธนชัยอภิภัทร

นายมานะ เรื่องสอน

ข้อมูล/พิสูจน์อักษร
พิมพ์ข้อมูล
ศิลปกรรม

พิมพ์ที่

สำนักการพิมพ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คำนำ

จูลสารเรื่อง “จุดเริ่มต้นประชาธิปไตยไทย” จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป โดยเนื้อหาเป็นการฉายภาพย้อนอดีตตั้งแต่แนวคิดประชาธิปไตยเริ่มปรากฏในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ตลอดห้วงเวลาดังกล่าว ผู้ปกครองได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับองค์ความรู้ด้านประชาธิปไตย ผ่านการศึกษา ตลอดจนฝึกฝนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อันเป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จูลสารฉบับนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านและช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สิงหาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

บทนำ	๓
ความเป็นมาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย	๘
รัชกาลที่ ๕ : ปู่พื้นฐานประชาธิปไตย	๑๑
รัชกาลที่ ๖ : วางรากฐานประชาธิปไตย	๑๗
รัชกาลที่ ๗ : พระราชทานรัฐธรรมนูญ	๒๕
การเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญ	๓๕
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕	๓๙
บทสรุป	๔๕
บรรณานุกรม	๔๗

จุดเริ่มต้นประชาธิปไตยไทย

บทนำ

โดยสภาพธรรมชาติ มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระตามลำพังแต่ผู้เดียวได้ จะต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ๆ ติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สังคมจึงเกิดขึ้น การอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นสังคมนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่สังคมเล็ก ๆ จนกระทั่งเป็นสังคมใหญ่คือรัฐหรือประเทศ ซึ่งการอยู่ร่วมกันนี้ จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบสังคมให้เกิดความสงบสุข ยุติธรรม รวมทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้าของสังคมอีกด้วย โดยจะต้องมีอำนาจสูงสุดในการควบคุมหรือปกครองในสังคม ซึ่งเรียกว่าอำนาจอธิปไตย

ในสมัยโบราณมนุษยมีความเชื่อในลัทธิเทวสิทธิ์หรือเทพาธิปไตย ดังนั้นหลายประเทศจึงปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองและบริหารประเทศแต่เพียงผู้เดียว แต่ต่อมาลัทธิเทวสิทธิ์เสื่อมลงและมีความเชื่อในเรื่องที่คนในประเทศทุกคนมีสิทธิร่วมกันในการปกครองและบริหารประเทศ จึงเกิดระบอบการปกครองประชาธิปไตยขึ้น โดยที่ประชาชนทุกคนในประเทศเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีรัฐสภาเป็นองค์กรที่ตัวแทนของประชาชนเข้าไปร่วมกันทำหน้าที่ปกครองและบริหารประเทศ

ความเป็นมาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

การเมืองการปกครองไทย ก่อนหน้ามีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ อยู่ในรูปแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มีลักษณะคล้ายกับระบอบเผด็จการ เนื่องจากกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและมีสิทธิขาดในการปกครองบริหารราชการแผ่นดิน จนกล่าวได้ว่ากษัตริย์เปรียบเสมือนเจ้าชีวิตของคนไทยทุกคน พระมหากษัตริย์ได้อำนาจมาด้วยการสืบสันตติวงศ์ หรือการปราบดาภิเษก ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการสถาปนาหรือคัดเลือกพระมหากษัตริย์

เมื่อประเทศตะวันตกขยายอำนาจเข้ามาในภูมิภาคเอเชียต่างแข่งขันแสวงหาดินแดนและแหล่งทรัพยากร อีกทั้งมองว่าประเทศอื่นๆ ยังด้อยพัฒนา เป็นหน้าที่ของตนที่ต้องเข้าไปเปลี่ยนแปลง ผู้ปกครองของไทยในช่วงเวลานั้นตระหนักถึงภัยคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก แต่ไม่ได้มีการต่อต้านในทางตรงข้าม พยายามผูกมิตรกับมหาอำนาจยุโรป ปฏิรูปบ้านเมืองให้ทันสมัยเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของต่างชาติ ประกอบกับคนไทยมีโอกาสได้ไปศึกษาจากประเทศตะวันตก ทำให้รับแนวคิด วิถีชีวิต และวัฒนธรรมแบบตะวันตกอย่างมากมาย จึงมีความคิดการปกครองบริหารประเทศในระบอบประชาธิปไตย และความคิดเรื่องนี้ปรากฏเด่นชัดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ดังนั้นในเรื่องความเป็นมาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
ของไทย จึงขอกล่าวเริ่มตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นไป

หมุดประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๕ : ปูพื้นฐานประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเมื่อพระชนมพรรษายังน้อย พระองค์จึงได้ใช้ช่วงเวลาที่มีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินปฏิบัติหน้าที่แทนไปกับการศึกษาการบริหารราชการแผ่นดินและเสด็จประพาสประเทศในแถบเอเชียที่เป็นอาณานิคมของตะวันตก ทรงทราบว่าเริ่มมีความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกในสยาม พระองค์มิได้กลัวที่จะต้องสูญเสียอำนาจ แต่กังวลว่าคนไทยยังขาดความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อให้พร้อมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้ในรัชสมัยนี้จึงเป็นช่วงเวลาของการปูพื้นฐานประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยในตอนต้นรัชกาล เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งคณะที่ปรึกษาขึ้น ๒ คณะ คือ คณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน หรือ เคาน์ซิล ออฟ สเตท (Council of State) และคณะที่ปรึกษาราชการในพระองค์ หรือ ปรีวี เคาน์ซิล (Privy Council) โดยทรงมีพระราชดำริที่จะให้คณะที่ปรึกษาทั้งสองคณะนี้เป็นสถาบันทางการเมือง ทำหน้าที่ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การยอมให้มีอำนาจที่จะขัดขวางพระเจ้าแผ่นดินได้ ในเรื่องที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริ

เป็นการไม่ยุติธรรม อันจะทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ประการที่สองคือ คณะที่พิจาราราชการแผ่นดิน ทำหน้าที่เป็นที่พิจาราราชการต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง

นอกจากนี้ ยังทรงมีพระราชกรณียกิจที่สำคัญต่อบ้านเมือง อันเป็นผลดีต่อการปูพื้นฐานไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย อีกหลายประการ อาทิ

การเลิกทาส - เลิกไพร่ เป็นการปลดปล่อยทาส และไพร่ทั้งหลายให้ก้าวสู่ความเป็นไท ในระยะแรกที่มีกฎหมาย เกี่ยวกับการเลิกทาส บรรดาท่านที่มีข้าทาสและตัวผู้เป็นทาสเอง ไม่เห็นด้วยกับพระราชดำริ เนื่องจากนายเงินต้องอาศัยแรงงาน จากทาส ส่วนทาสเองก็เกรงว่าเมื่อได้รับอิสระแล้วไม่รู้จะทำมาหากินได้อย่างไร นับเป็นก้าวแรกที่ชาวไทยมีสิทธิและเสรีภาพ

แต่พระราชกรณียกิจที่ยิ่งใหญ่ กว่า การเลิกทาส คือ การเลิกไพร่ เนื่องจากเป็นการยกเลิกการเกณฑ์ แรงงานเข้ามารับราชการโดยไม่ ได้รับค่าตอบแทน ทำให้ไพร่ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของ ประเทศเป็นอิสระในการประกอบ อาชีพอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย

การเลิกทาส

การขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นทั้งในเมืองหลวงและตามหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการปูพื้นฐานทางการศึกษาแก่ประชาชน ให้พร้อมที่จะเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ พระองค์ท่านยังได้ทรงสนับสนุนให้เด็กไทยได้มีโอกาสไปศึกษาต่อ ในประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก โดยในเบื้องต้น ทรงส่ง พระราชโอรสเกือบทุกพระองค์ไปศึกษาในยุโรป ทรงสนับสนุนให้ บุตรหลานของข้าราชการและสามัญชนได้เล่าเรียนในต่างประเทศ ทั้งนี้ มุ่งหวังให้คนที่ได้รับการศึกษาเหล่านี้ กลับมาเป็นกำลัง ที่สำคัญในการพัฒนางานราชการในอนาคต

พระราชโอรสของรัชกาลที่ ๕ ที่ไปศึกษาในยุโรป

แผนการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นการพัฒนาโครงสร้างของรัฐบาลและองค์การบริหารของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยยกเลิกการบริหารราชการแผ่นดินแบบจตุสดมภ์ที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมาเป็นแบบกระทรวง ทบวง กรม อย่างในปัจจุบัน การปฏิรูปการปกครองครั้งนี้เน้นเป็นการสร้างสรรค์สถาบันการเมืองที่มีเอกภาพและมั่นคง เพื่อให้สามารถเป็นกลไกในการเชื่อมโยงผลประโยชน์และความต้องการของสังคมกับอำนาจทางการเมืองได้อย่างจับใจ และสิ่งที่น่าสนใจในการปฏิรูปการปกครองครั้งนี้ก็คือ การนำเอาวิธีการของระบอบประชาธิปไตยมาใช้ ด้วยการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) เป็นแนวทางปฏิบัติของอำเภอและหมู่บ้าน ริเริ่มให้ประชาชนได้เลือกตั้งคนในหมู่บ้านเดียวกันเป็นผู้ใหญ่บ้าน และให้ผู้ใหญ่บ้านเลือกตั้งกันเองเป็นกำนัน นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การให้สิทธิแก่สตรีในการเลือกตั้ง ซึ่งนับว่าก้าวหน้ากว่าประเทศประชาธิปไตยในยุโรปขณะนั้นอีกหลายประเทศ

ในตอนปลายรัชกาลของพระองค์ ภายหลังจากเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่สอง หรือช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงตระหนักพระราชหฤทัยว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยกำลังแผ่ขยายปกคลุมไปทั่วโลก พระองค์ทรงคิดว่าน่าจะเหมาะกว่าถ้าพระราชโอรสจะทรงเป็นผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชนชาวไทย ดังเห็นได้จากพระราชดำริของพระองค์ก่อนเสด็จสวรรคตไม่นานว่า

“ฉันจะให้ลูกศิษย์รอมอบของขวัญให้แก่พลเมือง
ในทันทีที่ขึ้นสู่ราชบัลลังก์ในขณะที่สืบตำแหน่งกษัตริย์
กล่าวคือ ฉันจะให้เขาให้ปาลิเมนต์และคอนสตีติวชัน”

เมื่อผลัดแผ่นดินอย่างเข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แนวความคิดความพยายามที่จะวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยยังคงดำเนินต่อไป ซึ่งพระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเมื่อครั้งทรงขึ้นครองราชย์สมบัติใหม่ ๆ ว่า มีภารกิจสำคัญที่ทรงได้รับมอบหมายจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประการหนึ่งคือ การมี “คอนสตีติวชัน” (Constitution) และ “ปาลิเมนต์” (Parliament) และพระองค์ได้ทรงวางลู่ทางรัฐประศาสน์นโยบายไว้แล้ว เมื่อพลเมืองมีความรู้พร้อมเมื่อใดก็จะปฏิบัติตามกระแสรับสั่งของสมเด็จพระบรมชนกนาถทันที และได้ทรงฝากเรื่อง “ปาลิเมนต์” นี้ไว้ให้คณะเสนาบดีพิจารณาต่อไป ตามความเหมาะสมแก่กาลเวลา

รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๖ : วางรากฐานประชาธิปไตย

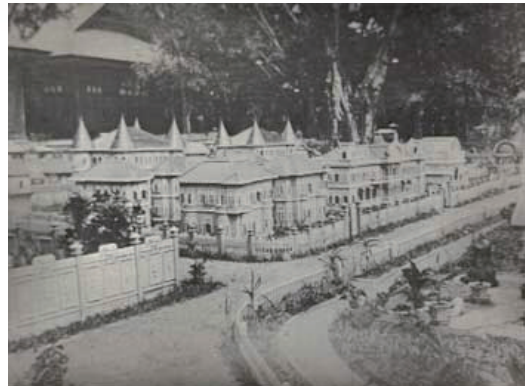
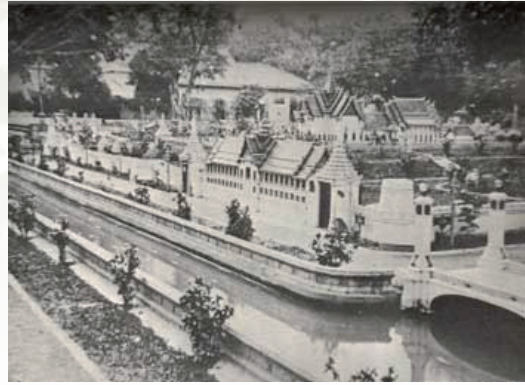
ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคนไทยมีโอกาสดูไปศึกษาต่างประเทศทางตะวันตกจำนวนมากขึ้น เนื่องจากการสนับสนุนในสมัยของพระราชบิดา ทำให้ได้เห็นความเจริญของบ้านเมืองเหล่านั้น จึงต้องการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมประเทศทางตะวันตก ประกอบกับเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในหลายประเทศ เช่น การปฏิวัติในตุรกี พ.ศ. ๒๔๕๑ การโค่นล้มราชวงศ์แมนจูในจีน พ.ศ. ๒๔๕๔ การปฏิวัติใหญ่ในรัสเซีย พ.ศ. ๒๔๖๐ ส่งผลให้บุคคลบางกลุ่มมีความคิดว่าถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยควรมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครอง ดังนั้นในช่วงต้นรัชกาล ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสวยราชย์เพียงปีเศษ ได้มีบุคคลคณะหนึ่งซึ่งนำโดย ร้อยเอก ขุนทวยหาญพิทักษ์ (นายแพทย์เหล็ง ศรีจันทร์) วางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงถูกจับเสียก่อน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๔ คณะกรรมการศาลทหารตัดสินลงโทษอย่างรุนแรง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นมีเจตนาดีต่อบ้านเมืองและทรงเห็นชอบกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณให้ลดโทษจากหนักเป็นเบา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศแม่บทแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา และพระองค์มีพระราชนิมิตในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา แต่เมื่อได้ทรงพิจารณาสภาพการณ์ทั่วไปของประเทศแล้ว ทรงเห็นว่า ประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะมีรัฐสภา เนื่องจากประชาชนยังไม่เข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงทรงเห็นว่าควรปลูกฝังให้ประชาชนได้รับการศึกษา และทดลองนำระบอบประชาธิปไตยมาฝึกหัดให้แก่ประชาชนก่อนที่จะมาใช้จริง ดังนั้น ในปี ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมมติขึ้นมาในบริเวณพระราชวังดุสิต เพื่อเป็นการฝึกหัดแก่บุคคลชั้นสูงและข้าราชการเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเรียกว่า “ดุสิตธานี”

ดุสิตธานีเป็นเมืองจำลอง มีพระราชวัง ศาลารัฐบาล วัดวาอาราม สถานที่ราชการ โรงทหาร โรงเรียน โรงพยาบาล ตลาดร้านค้า ธนาคาร โรงละคร ประมาณเกือบสองร้อยหลัง แบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่ มีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองเรียกว่า “ธรรมนูญลักษณะการปกครองคณะนคราภิบาล (ดุสิตธานี) พ.ศ. ๒๔๖๑” ประชาชนในเมืองจำลองซึ่งได้แก่ ข้าราชการและข้าราชการใกล้ชิด รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณสองร้อยคน เรียกว่า

“ทวยนาคร” โดยทวยนาครมีสิทธิเลือกตัวแทนมาทำหน้าที่บริหารกิจกรรมในดุสิตธานี ด้านการเมืองแบ่งพรรคการเมืองออกเป็น ๒ พรรค คือพรรคแพรแถบสีน้ำเงินและพรรคแพรแถบสีแดง สมาชิกของพรรคที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อไปทำหน้าที่บริหารเมืองในสภาเรียกว่า “เซษฐบุรุษ” และพรรคที่มีเซษฐบุรุษมากจะมีสิทธิในการจัดตั้งรัฐบาลบริหารดุสิตธานี ในการประชุมสภามีการอภิปรายโต้แย้งวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานในดุสิตธานี นอกจากนี้ ยังมีหนังสือพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารในดุสิตธานีด้วย ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยเพื่อเป็นเวทีของข้าราชการและข้าราชการบริพารใกล้ชิดได้รู้จักการปกครองแบบประชาธิปไตยภาคปฏิบัติและเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการปกครองของประเทศในเวลาต่อมา

ดุสิตธานี

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดตั้งเมืองสมมุติดุสิตธานีขึ้นนี้ แสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานที่จะฝึกฝนลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทย โดยเริ่มที่ข้าราชการและบุคคลชั้นสูงในสังคมก่อน ดังพระราชดำรัสในวันเปิดศาลารัฐบาลมณฑลดุสิตธานีเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๔๖๒ ว่า

“...วิธีการดำเนินการในธานีเล็ก ๆ ของเรา เป็นเช่นไร ก็ตั้งใจจะให้ประเทศสยามได้ทำเช่นเดียวกัน แต่จะให้เป็นความสำเร็จรวดเร็วทันใจดังธานีเล็กนี้ ก็ยังทำไปทีเดียวยังไม่ได้ โดยมีอุปสรรคบางอย่าง

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ข้าราชการทั้งหลาย ตลอดจนทนายนาคร จงตั้งใจกระทำกิจกรรมของตน ตามหน้าที่ให้สมกับธานีซึ่งได้จัดตั้งขึ้นนี้ ในไม่ช้าจะได้แลเห็นผลของประเทศสยามว่าจะเจริญไปได้เพียงไร...”

แต่การณ์มิได้เป็นไปตามพระราชประสงค์ เนื่องด้วยผู้ฝึกหัดไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของลัทธิการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการอภิปรายโจมตีกันในเรื่องส่วนตัว ประกอบกับการดำเนินชีวิตของเมืองดุสิตธานีนี้ จะเริ่มในตอนหัวค่ำของแต่ละวันเมื่อประชากรของดุสิตธานีเสร็จธุระกิจประจำวันในชีวิตจริงของแต่ละคนแล้ว ความเหน็ดเหนื่อยจากภารกิจประจำวันจึงเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตในดุสิตธานีในช่วงเวลาหัวค่ำ เมื่อการพัฒนาการปกครองประชาธิปไตยในเมืองจำลอง

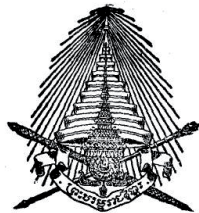

ดุสิตธานี ไม่ประสบความสำเร็จตามพระราชปณิธาน พระองค์ ทรงท้อแท้พระทัย ในที่สุดดุสิตธานีก็ค่อย ๆ สลายหายไป

จากการทดลองเมืองประชาธิปไตยจำลองดุสิตธานี ทรงเห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยังไม่เหมาะสมกับ ประเทศไทยสมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงหันไปวางรากฐานของประชาธิปไตยในด้านอื่น ๆ ได้แก่

การตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ ๗ ปีบริบูรณ์ เข้าเรียนหนังสือ ในโรงเรียนจนอายุ ๑๔ ปี หรือจนจบหลักสูตรประถมศึกษา โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้พลเมืองได้รู้จัก สิทธิและหน้าที่ของตนที่มีต่อประเทศชาติและการปกครอง

ที่ ๒๓ กันยายน ๒๔๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๘ หน้า ๒๖๖

พระราชบัญญัติประถมศึกษา
พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระมหาอมรินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตรีปิทยะมหาดุสิตธานีให้ประกาศใช้ให้ทราบทั่วกันว่า บัดนี้เป็นกาลสมควรจะจัดประถมศึกษาให้แพร่หลาย และให้เจริญขึ้นเป็นพระราชอาณาจักร และรื้อยกองบทกฎหมายข้อบังคับสำหรับประถมศึกษาวางลงไว้ให้เป็นระเบียบ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

พระราชทานเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสือพิมพ์กล้าโจมตีหรือคัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรง แต่ถ้าทรงเห็นว่าความเห็นของหนังสือพิมพ์ไม่ถูกต้อง ก็จะทรงตอบโต้ทางหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกัน มิได้ใช้พระราชอำนาจปิดหนังสือหรือจับกุมบุคคลที่ติเตียนรัฐบาล

ถึงแม้ว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้มีการพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชนชาวไทยตามเจตนารมณ์ของพระบิดาของพระองค์ แต่ไม่ได้หมายความว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคัดค้านหรือต่อต้านแนวคิดประชาธิปไตย ในทางกลับกัน จากแนวพระราชดำริทรงนิยมระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะแบบรัฐสภาและเห็นว่าเหมาะสมกับสังคมไทย เนื่องจากเป็นการปกครองที่ตัดความไม่แน่นอนที่มีอยู่ในการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่อำนาจอยู่ในมือคนเพียงคนเดียว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากขณะนั้นประชาชนโดยเฉพาะในหัวเมือง ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่ง “...ถ้าขึ้นจะเปลี่ยนแปลงไป ก็คงจะได้แต่ทำเล่นเป็นผิว ๆ เท่านั้น และทำได้แต่เฉพาะในบางกอก เพราะไม่มีผู้ใดสามารถเข้าใจลักษณะปกครองทางประชาธิปไตยเลย ถึงแม้ว่าในบางกอกเองก็จะมีแต่ผู้ที่เข้าใจด้วยปากมากกว่าเข้าใจด้วยใจจริง ๆ ” ทำให้เกรงว่า การที่ประชาชนยังไม่มีความรู้พอที่จะทำการปกครองตนเองได้ เมื่อได้อำนาจและสิทธิในการตัดสินใจเอง อาจนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูก

ผลเสียจะตกอยู่กับประเทศ ประกอบกับทรงไม่แนพระทัยในระบบการเลือกตั้งและเห็นว่าประชาชนไม่มีเวลาทำความรู้จักหรือศึกษาผู้ที่จะเป็นตัวแทน ทำให้พรรคที่มีทุนมากจะได้เปรียบ ตัวแทนไม่ได้มาจากการที่เขาเป็นคนดีสมควรเป็นผู้แทน และพรรคการเมืองอาจถือโอกาสเล่นพรรคเล่นพวก ซึ่งในที่สุดแล้วอำนาจในการปกครองประเทศจะอยู่ที่คณะบุคคลเดียว

หากพิจารณาในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นว่า กลไกการปกครองในเมืองจำลองดุสิตธานีเป็นกลไกตามรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยทุกประการ เพื่อให้ประชาชนได้รู้จัก ได้ฝึกหัด ให้เกิดความเคยชินและมีประสบการณ์ทางการเมือง จึงนับเป็นช่วงเวลาแห่งการวางรากฐานประชาธิปไตยเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๗ : พระราชทานรัฐธรรมนุญ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นับว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมืองที่สำคัญ คือ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างกว้างขวางและรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับในสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ แนวความคิดทางการเมืองเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว แต่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะในหมู่เจ้านายและขุนนางชั้นสูงเท่านั้น จนกระทั่งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนในเมืองหลวง เนื่องจากอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกที่มีผลต่อประเทศไทยในทุกด้าน โดยเฉพาะการเมืองการปกครอง และสืบเนื่องจาก “นโยบายพัฒนาคน” (Human Resources Development) เพื่อเข้ารับราชการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ได้พระราชทานทุนให้เด็กไทยไปศึกษาต่างประเทศ นักเรียนทุนได้ซึมซับแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก และนำแนวความคิดดังกล่าวกลับสู่บ้านเกิดด้วย เด็กไทยที่สำเร็จการศึกษาได้กลับมายังประเทศไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และแยกย้ายกันไปรับราชการในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ตามสาขาวิชาที่ได้เล่าเรียนมา พร้อมกับนำแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเยี่ยงประเทศตะวันตกมาเผยแพร่ จนเป็นกระแสเรียกร้อง

ให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ มีรัฐสภาเป็นองค์กรที่มีตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง แพร่ขยายมากขึ้นในหมู่ข้าราชการ ผู้ที่มีการศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นแม่แบบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ทำให้ทรงเข้าพระทัยในแนวคิดและวิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ทรงยอมรับข้อบกพร่องของระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และมีพระราชดำริถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการปกครองให้เหมาะสมกับกาลเทศะและความเจริญของโลก ขณะเดียวกันทรงตระหนักถึงข้อเท็จจริงของประเทศในขณะนั้นว่า การที่จะนำการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาใช้อย่างทันทีทันใดโดยที่ประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบใหม่ดีพอ จะเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี ดังนั้นจึงมีพระราชประสงค์ให้มีการดำเนินการเป็นขั้น ๆ ไป พัฒนาทั้งระดับล่างและบนเพื่อเตรียมการก่อนที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ดังนี้

การฝึกอบรมให้ประชาชนปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นด้วยรูปแบบเทศบาล โดยให้เทศบาลนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือองค์การอิสระ มีทรัพย์สินเป็นของตนเอง สามารถทำนิติกรรมได้ มีผู้บริหารการเลือกตั้ง มีงบประมาณรายรับจ่าย

เป็นของตนเอง และมีอิสระในการดำเนินงานพอสมควร ในขอบเขตที่รัฐบาลมอบหมาย เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การแพทย์และการอนามัย การศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการ บริหารการปกครองด้วยตนเองตามแบบอย่างประเทศตะวันตก ดังจะเห็นได้จากใจความสำคัญตอนหนึ่งที่ทรงพระราชทาน สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ The New York Times ฉบับประจำวันที ๒๘ เมษายน ๒๕๓๔ ว่า

“เรากำลังเตรียมออกพระราชบัญญัติเทศบาล ขึ้นมาใหม่ เพื่อทดลองเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งภายใต้บทบัญญัติ แห่งกฎหมายนี้ ประชาชนจะมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิก สภาเทศบาล...ข้าพเจ้าเห็นว่าสิทธิการเลือกตั้งของประชาชน ควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ข้าพเจ้า เชื่อว่าประชาชนควรมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่น เรากำลังพยายามให้การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมี การปกครองระบอบรัฐสภา ก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้ และมีประสบการณ์ อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครอง ท้องถิ่น”

ในขณะที่รัชกาลที่ ๗ โปรดเกล้าฯ ให้จัดรูปแบบการปกครองแบบเทศบาลเพื่อฝึกฝนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองเสมือนการปกครองในระบบประชาธิปไตย ยังได้ทรงฝึกหัดในระดับข้าราชการและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ด้วย โดยปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองสำคัญ ได้แก่ อภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภา และสภากรรมการองคมนตรี

อภิรัฐมนตรีสภา (The Supreme State Council) เป็นสถาบันใหม่ เทียบเท่าได้กับสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งขึ้นมาใหม่ภายหลังที่เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติได้เพียง ๒ วัน (วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๖) โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นองค์กรที่กำหนดนโยบายของรัฐ และถวายคำปรึกษาแด่องค์พระประมุข

หากพิจารณาดูการบริหารประเทศในขณะนั้น จะเห็นว่าอำนาจการบริหารตกอยู่กับองค์พระมหากษัตริย์โดยมีเสนาบดีแต่ละกระทรวงเป็นผู้รับสนองนโยบายในด้านการบริหาร ทำให้คณะเสนาบดีไม่มีความรับผิดชอบร่วมกัน เพราะต่างก็มุ่งแต่งงานและผลประโยชน์ของกระทรวงที่ตนดูแลอยู่เท่านั้น ยังผลให้การบริหารประเทศไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น การตั้งอภิรัฐมนตรีจึงช่วยในการกำหนดนโยบายและประสานแผนงาน ขณะเดียวกันการถวายคำปรึกษาแด่พระมหากษัตริย์ อันเป็นหลักประกันมิให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจแบบอัตตาธิปไตย

อภิรัฐมนตรี จำนวน ๓ - ๖ คน มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษา
ราชการแผ่นดินทั้งปวง แต่ไม่สามารถบังคับบัญชาสั่งราชการ
ต่าง ๆ ในการประชุมแต่ละครั้ง จะต้องมียุทธิมนตรีมาประชุม
อย่างน้อย ๓ คน จึงครบองค์ประชุม และพระมหากษัตริย์
จะเสด็จเป็นองค์ประธานของที่ประชุม ซึ่งตามปกตินั้นจะประชุมกัน
ทุกสัปดาห์เพื่อพิจารณานโยบายที่เสนาบดีกระทรวงต่าง ๆ
ได้เสนอขึ้นมา โดยผลการพิจารณาจะมีผลทางการบริหารได้
เมื่อผ่านพระบรมราชวินิจฉัยเท่านั้น

การมียุทธิมนตรีสภา เป็นการยืนยันถึงพระราชประสงค์
ของรัชกาลที่ ๗ ที่ไม่ต้องการบริหารราชการแผ่นดิน
เพียงพระองค์เดียว หากแต่ทรงเคารพต่อความเห็นของ
ผู้มีประสบการณ์ในราชการมากกว่าพระองค์ด้วย ดังปรากฏ
ในพระราชดำริที่พระราชทานแก่พระยาภักกลยาณมิตรว่า “...สมอง
คน ๆ เดียว จะคิดการให้รอบคอบไปทุกอย่างนั้นไม่ได้ ยิ่งเป็น
ราชการแผ่นดินด้วยแล้ว ต้องระวังให้มาก...”

นอกจากการตั้งอภิรัฐมนตรีสภาเพื่อเป็นสภาที่ปรึกษา
และกำหนดนโยบายแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ยังทรงฟื้นฟูเสนาบดีสภา ให้เป็นสภาของผู้บริหารราชการ
ระดับสูงที่รับนโยบายไปปฏิบัติ

เสนาบดีสภา (The Council of Ministers) เป็น
สถาบันสืบทอดมาจากสมัยรัชกาลที่ ๕ การประชุมมักไม่ได้
เรื่องราวมากนัก เนื่องจากเสนาบดีมักไม่ประสานงานกันและไม่ใคร่
แสดงความคิดเห็นในข้อราชการ พระมหากษัตริย์ต้องทรง

สมเด็จพระราชบิดา
บรมพงศาภิมุข
เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์วรเดช
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้าจิตรเจริญ
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ
กรมจันทบุรีนฤนาถ

ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างกระทรวงอยู่ตลอดเวลา รัชกาลที่ ๗ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีระเบียบวาระการประชุม มีการลงมติ และการรายงานการประชุมทุกครั้ง ในลักษณะคล้ายคลึงกับการประชุมคณะรัฐมนตรีในปัจจุบันนี้ โดยมีการประชุมทุกสัปดาห์ซึ่งตามปกติมักจะเป็นวันจันทร์ ทรงเปลี่ยนหน้าที่ของเสนาบดีโดยให้เป็นฝ่ายรับนโยบายไปปฏิบัติ อย่างเดียว ข้าราชการที่เสนาบดีเสนอจะนำเข้าไปประชุมอภิรัฐมนตรีสภาก่อนแล้วจึงนำมาพิจารณาในที่ประชุมเสนาบดีสภา จากนั้นเมื่อทูลเกล้าฯ ถวาย มีพระบรมราชวินิจฉัยเป็นที่สุดแล้ว เสนาบดีเจ้าของเรื่องจึงรับไปดำเนินการได้

ภายหลังจากที่ได้ทรงตั้งอภิรัฐมนตรีและฟื้นฟูบทบาทของเสนาบดีสภาแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรับปรุง “สภาที่ปรึกษาราชการในพระองค์” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ แต่เมื่อถึงแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตำแหน่งนี้กลายเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ คือพระราชทานตำแหน่งองคมนตรีให้แก่ข้าราชการระดับพานทองหรือข้าราชการที่ทรงเห็นสมควรรวมแล้วมีจำนวนถึง ๒๒๗ ท่าน โดยมีได้มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดินแต่ประการใด

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนสภาที่ปรึกษาราชการฯ มาเป็นสภากรรณการองคมนตรี (The Privy Council) โดยตราพระราชบัญญัติ “องคมนตรี พ.ศ. ๒๔๗๐” ขึ้น และทรงคัดเลือกองคมนตรีผู้ที่มีคุณวุฒิ

และความสามารถด้านต่าง ๆ จำนวน ๔๐ คน เข้ามาเป็นสมาชิก “สภากรรมการองคมนตรี”

สภากรรมการองคมนตรีนี้เป็นสถาบันทางการเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นที่พักผ่อนและเตรียมความพร้อมสำหรับการมีรัฐสภาต่อไป ในภายภาคหน้า ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสในการเปิดประชุมกรรมการองคมนตรีครั้งแรก เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๗๐ ตอนหนึ่งว่า

“....ขอให้ท่านเข้าใจว่า สภากรรมการองคมนตรีที่เราได้ตั้งขึ้น...ต้องเป็นไปตามสภาพที่เหมาะสมแก่ประเทศของเรา...เรามีความประสงค์ที่จะทดลองและปลูกฝังการศึกษาในวิธีการปรึกษา โต้เถียงให้สำเร็จเป็นมติตามแบบที่ประชุมใหญ่...ถ้าหากถึงเวลาอันควรที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการปกครองประเทศต่อไปก็จะทำได้โดยสะดวก...”

ตามพระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้ระบุเอาไว้ว่า ให้กรรมการองคมนตรีเลือกกันเองเป็นสภานายก ๑ คน ซึ่ง “สภานายก” นี้ จะทำหน้าที่เป็นประธานสภากรรมการองคมนตรี และอุปนายก ๑ คน ทำหน้าที่เป็นรองประธานสภากรรมการองคมนตรีเช่นเดียวกับกับประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรในสมัยปัจจุบันนี้ ส่วนผู้ช่วยเหลือประธานและ

รองประธานสภากรรมการรองคมนตรีนั้น โปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการ
ในกรมราชเลขาธิการ เป็นเลขาธิการสภากรรมการรองคมนตรี
ซึ่งเทียบเท่าเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรในสมัยปัจจุบัน ในการ
ประชุมกรรมการรองคมนตรีทุกครั้งจะต้องมีกรรมการมาประชุม
ไม่น้อยกว่า ๑๕ คน จึงจะถือว่าครบองค์ประชุม โดยปกติจะ
ประชุมสภากันทุกวันพุธของสมัยประชุมซึ่งมี ๒ สมัย คือ
สมัยแรก ตั้งแต่ต้นเดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนกันยายน และ
สมัยที่สอง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์
แต่ในกรณีที่มีราชการด่วน สภานายกสามารถเรียกประชุมได้
แม้ว่าจะไม่อยู่ในสมัยประชุม ระเบียบวิธีการที่ใช้ในการดำเนิน
การประชุมตลอดจนการลงมติมีหลักการคล้ายกับการประชุม
รัฐสภาในระบอบประชาธิปไตยทุกประการ

อนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันความหวาดกลัวในการวิพากษ์
วิจารณ์การดำเนินการบริหารประเทศของพระเจ้าแผ่นดิน
พระราชบัญญัติองคมนตรีจึงมีบทบัญญัติให้มีเอกสิทธิ์คุ้มครอง
กรรมการองคมนตรีทุกคนเหมือนกันกับที่สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรในระบอบประชาธิปไตยได้รับ และเอกสิทธิ์นี้ครอบคลุมถึง
บุคคลภายนอกที่สภากรรมการองคมนตรีได้เชิญมาชี้แจง
หรือแสดงความคิดเห็นในกรณีต่าง ๆ ด้วย ซึ่งเรื่องเหล่านี้
แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะนำเอาวิธีการประชาธิปไตย
เข้ามาใช้ในสภากรรมการองคมนตรี

นอกจากนี้ ยังมีการตั้งอนุกรรมการขึ้นมาเพื่อพิจารณา เรื่องที่สภากรรมการองคมนตรีจะประชุมปรึกษากันเหมือนกับ หลักการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนี้ โดยอนุกรรมการนี้ เรียกว่า Ad hoc Committee ทำหน้าที่รวบรวมพิจารณา ความเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายเพื่อนำไปเสนอต่อ ที่ประชุมใหญ่อีกทีหนึ่ง อนุกรรมการนี้มีอำนาจในการเชิญ เจ้ากระทรวงหรือบุคคลภายนอกมาชี้แจงข้อเท็จจริงและให้ความเห็น เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้ โดยมีเอกสิทธิ์คุ้มครอง เช่นเดียวกับ กรรมการองคมนตรี

การประชุมสภากรรมการองคมนตรีได้ถือเอารูปแบบของ ประชุมสภาผู้แทนราษฎรแห่งประเทศอังกฤษมาเป็นต้นแบบ ทุกประการ อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติองคมนตรีเป็นเพียง แคการเตรียมการขั้นแรกสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เท่านั้น หากได้เป็นตัวรัฐธรรมนูญที่แท้จริงแต่อย่างใด ถึงกระนั้น องคมนตรีแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นและทำหน้าที่ของตน ได้อย่างอิสระเสรี ดังนั้นเมื่อมีการประชุมสภากรรมการองคมนตรี ไปได้ระยะหนึ่ง เกิดมี “ฝ่ายค้าน” (Opposition) ขึ้นมาเอง โดยธรรมชาติ ซึ่ง “ฝ่ายค้าน” นี้มีบุคคลสำคัญ ๆ หลายท่าน อาทิ พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบ ประชาธิปไตย

วิวัฒนาการของสภากรรมการองคมนตรีที่เป็นไปในแนวทางดังกล่าวนี้ เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมาก และทรงวางพระองค์ให้เป็นแบบอย่างที่ดีโดยไม่เข้าไปควบคุมการดำเนินการหรือแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ของสภากรรมการองคมนตรี ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของสภากรรมการองคมนตรีดำเนินไปในวิถีทางที่สอดคล้องกับการปกครองซึ่งองค์พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สภากรรมการองคมนตรีมิได้ทำหน้าที่เพียงแค่การออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ตามหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการถกเถียงและวิเคราะห์ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศอีกด้วย

การเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญ

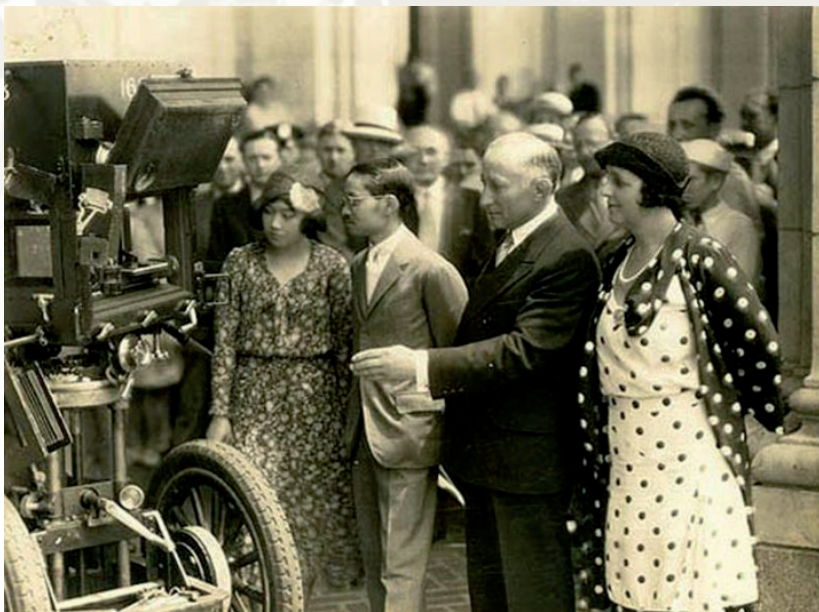
ปัญหาหลาย ๆ ด้านที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักพระราชหฤทัยเป็นอย่างดีว่า ต่อไปภายหน้าประเทศไทยจะต้องยอมรับเอากการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็ยังทรงกังวลถึงสภาพความเป็นจริงประเทศไทยในขณะนั้นว่า ประชาชนยังไม่มีการศึกษาและมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างเพียงพอที่จะเข้ามาส่วนร่วมในการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นพระองค์จึงทรงแก้ไขปัญหาทางการเมืองขณะนั้นด้วยการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง

ที่สอดคล้องแนวความคิดประชาธิปไตยทั้งระดับบนและระดับล่าง ดังเช่นที่ได้มีการตั้งสภากรรมการองคมนตรี เพื่อเปิดโอกาสให้ข้าราชการตลอดจนบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถในสาขาอาชีพต่าง ๆ นอกเหนือจากพระราชวงศ์และขุนนางระดับสูงได้เข้ามามีส่วนรู้เห็นและได้ศึกษาวิธีการบริหารราชการแผ่นดินมากขึ้น พร้อมกับทรงมอบหมายให้หลายฝ่ายไปศึกษาถึงรูปแบบ และวิธีการต่าง ๆ ในการจัดตั้งเทศบาล เพื่อให้ราษฎรได้คุ้นเคยกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นอย่างค่อยเป็นค่อยไปเสียก่อน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระราชหฤทัยอย่างแน่วแน่ที่จะทรงเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศด้วยการเป็นผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญด้วยพระองค์เอง มากกว่าที่จะให้เกิดการล้มล้างการปกครองด้วยความรุนแรง จึงได้ดำเนินการเพื่อเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญเป็นขั้นตอน ดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้ทรงมีพระบรมราชโองการให้เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศทำการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองในระบอบรัฐสภาที่ฮอลันดานำมาใช้ในการปกครองประเทศชาซึ่งเป็นเมืองในอาณานิคม

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จประพาสประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทรงรักษาพระเนตร พระองค์ได้พระราชทานสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ที่นั่นว่า จะพระราชทานรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศแก่ปวงชนชาวไทย

และการที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ นายเรมอนด์ บี. สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ และพระยาตรีวิศาลวาจา ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อเตรียมการพระราชทานแก่ชาวไทยในงานพระราชพิธี เฉลิมฉลอง ๑๕๐ ปี ของกรุงเทพมหานครและพระราชวงศ์จักรี วันที่ ๖ เมษายน ๒๔๗๕

สำหรับเค้าโครงของรัฐธรรมนูญที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ร่างขึ้นนี้ได้เน้นหลักการเกี่ยวกับ “การเริ่มต้นของการปกครอง ในระบอบรัฐสภา” โดยกล่าวถึงอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ ของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ กลไกในการบริหารประเทศ ประกอบด้วย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทั้งฝ่ายบริหาร

และฝ่ายนิติบัญญัติ สามารถแต่งตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรี ผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศแทนพระองค์ ส่วนนายกรัฐมนตรีนั้น มีอำนาจแต่งตั้งรัฐมนตรีขึ้นมาทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ อันได้แก่ สภานิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือ สมาชิกสภาที่มาจากการแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์ และ สมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ควบคุมฝ่ายบริหาร โดยสามารถตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของรัฐมนตรีได้ รวมทั้งยังมีสิทธิที่จะเปิดอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี ด้วยคะแนนเสียง ๒ ใน ๓ ของสภา

แต่เมื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกเสนอเข้าสู่การพิจารณา ในที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภา ที่ประชุมมีความเห็นออกมา ในลักษณะที่คัดค้านต่อแนวพระราชดำริ ประกอบกับข้อสังเกต ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญเองก็เห็นว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะ เปลี่ยนแปลงการปกครองในขณะนั้น เพราะประชาชนยังขาด ความรู้ความเข้าใจในการปกครองตนเอง จึงสมควรที่จะให้ การศึกษาในด้านนี้ให้ดีเสียก่อน

เมื่อมีกระแสความคิดคัดค้านออกมาเช่นนี้ อีกทั้ง พระองค์เองก็ทรงไม่แน่วพระทัยว่าจะระบอบการปกครองในระบบ รัฐสภาจะได้ผลเพียงใดในสภาพที่ประชาชนยังไม่พร้อม ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงระงับแผนการ ที่จะ “พระราชทานรัฐธรรมนูญ” เอาไว้ชั่วคราวก่อนจนกว่า ประชาชนจะพร้อมด้วยประการทั้งปวง

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ “คณะราษฎร” (People’s Party) ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการฝ่ายทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จำนวน ๙๙ คน ได้เข้าทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ

บุคคลที่มาร่วมกันเป็นคณะราษฎรนี้ เกือบทั้งหมดเป็นข้าราชการที่ได้รับการศึกษาอย่างดีจากประเทศตะวันตก มีทัศนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตะวันตก จึงมีความปรารถนาอันแรงกล้าในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแบบกษัตริย์และนำเอาการปกครองด้วยระบบรัฐธรรมนูญ ให้ราษฎรมีสิทธิมีเสียงในการปกครองมาใช้แทน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการปฏิวัติทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมให้มีสภาพดีขึ้นดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

คณะราษฎร

เป้าหมายสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของ คณะราษฎรครั้งนี้จึงอยู่ที่การนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นจากคำกราบบังคมทูลของคณะราษฎรภายหลังการปฏิวัติเสร็จสิ้นแล้วว่า

“.....คณะราษฎรไม่ประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติ แต่อย่างไรก็ดี ความประสงค์อันยิ่งใหญ่ก็เพื่อที่จะให้มีรัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดิน.....”

หมุดประชาธิปไตยของคณะราษฎร

แถลงการณ์ของคณะราษฎรที่ประกาศในวันนั้น ได้แสดงถึง
อุดมการณ์ของคณะราษฎร ต้องการให้ราษฎรมีสิทธิในการ
ปกครองประเทศทั้งภายใน ภายนอก และมีความปรารถนาให้
พลเมืองมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพเท่าเทียมกัน
ตามกฎหมาย จะส่งเสริมการศึกษาของประชาชน จะประกัน
ความอดอยากยากแค้นของราษฎร โดยจะจัดขบวนการทางเศรษฐกิจ
ให้มีประสิทธิภาพและมั่นคงถาวร จะหางานให้ราษฎรทำ จะวาง
โครงการเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้อย่างเด่นชัดจากหลักการใหญ่
ที่คณะราษฎรได้วางเอาไว้ เป็นหลัก ๖ ประการ ที่ย้าถึง
อุดมการณ์ที่จะดำเนินการต่อไป ดังนี้

แถลงการณ์ของคณะราษฎร

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประชาชนเอาไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ ในการประทุษร้ายต่อกันให้น้อยลง

๓. จะต้องบำรุงความสุขสบายสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดให้ราษฎรมีงานทำทุกคน จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

๕. จะต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการ ดังกล่าวข้างต้น

๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

หลัก ๖ ประการของคณะราษฎรดังกล่าวนี้ เป็นประกาศอุดมการณ์ของคณะราษฎรอย่างเปิดเผย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประกาศนโยบายการบริหารมาตั้งแต่แรกเริ่ม

อนึ่ง ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า บรรดาผู้นำของคณะราษฎรเกือบทั้งหมดเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดีจากประเทศประชาธิปไตยตะวันตก มีทัศนะประชาธิปไตยแบบตะวันตก ดังนั้นจึงดำเนินนโยบายทางการเมืองแบบยุโรปตะวันตก แทนลักษณะการปกครองแบบเก่า โดยได้กล่าวถึงอำนาจอธิปไตยด้วยการแบ่งเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

ภายหลังจากที่คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น ด้วยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว ประกอบกับไม่ต้องการให้คนไทยประหัดประหารกันเอง จึงทรงยอมรับเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวรฉบับแรกของไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

ปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปทรงรับการผ่าตัดพระเนตร ณ ประเทศอังกฤษ ในระหว่างนั้น ทรงมีความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญที่แตกต่างจากรัฐบาลในหลักการสำคัญ ๆ เช่น เรื่องการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งหลังจากที่คณะรัฐบาลได้เดินทางไปเข้าเฝ้าและกราบบังคมทูลชี้แจงหลายครั้ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวินิจฉัยว่าไม่อาจช่วยเหลือคุ้มครองประชาชนตามหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยได้ จึงทรงมีพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ความตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้น โดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร”

หลังจากทรงสละราชสมบัติแล้วได้ประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ จนกระทั่งเสด็จสวรรคตโดยฉับพลันด้วยพระทัยวาย เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๘๔ ขณะมีพระชนมายุ ๔๘ พรรษา

บทสรุป

ประชาธิปไตยในประเทศไทย เริ่มขึ้นในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นช่วงเวลาที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว แต่กลับได้รับการยอมรับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนได้เรียนรู้ระบอบประชาธิปไตย ดังเห็นได้จากการพระราชทานทุนให้เด็กไทยไปศึกษาต่างประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินที่เป็นการกระจายอำนาจ และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น อันเป็นการปูพื้นฐานด้านประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ซึ่งต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวพระราชดำริไปในทิศทางเดียวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือเห็นด้วยที่ประเทศไทยจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ทรงเห็นสมควรที่จะต้องมีการวางรากฐานเสียก่อน จึงทรงตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาให้ประชาชนได้เรียนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนอันเป็นหนึ่งในหลักการประชาธิปไตย และสร้างเมืองจำลอง “ดุสิตธานี” เพื่อเป็นแบบทดลองการปกครอง

ความพยายามดังกล่าวได้ส่งต่อมายังสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ตระหนักว่าในไม่ช้าจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ประชาธิปไตย เนื่องจากกระแสแนวคิดดังกล่าวได้แพร่หลายและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้

ทรงเตรียมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นกฎหมายสูงสุด อย่างไรก็ตาม ความคิดนี้ได้ถูกชะลอออกไปเนื่องจากทรงเห็นว่าประชาชนยังไม่มี ความพร้อม หากเปลี่ยนแปลงการปกครอง สู้ต้ายอำนาจจะตก อยู่ในกลุ่มคนคณะเดียว แต่ในที่สุด “คณะราษฎร” ก็ทำการ ปฏิวัติยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

พัฒนาการดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลง การปกครองของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นประชาธิปไตย ผู้ปกครองได้เตรียมการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ประชาชนมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง ประเทศ ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ราบรื่น ในขณะที่ปัจจุบัน ประเทศไทยใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มาไม่น้อย กว่า ๘๐ ปี แต่กลับไม่มั่นคง เกิดการรัฐประหารยึดอำนาจ รัฐบาล มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญหลายฉบับ ปัญหา ทางการเมืองมีอาจแก้ไขได้ด้วยวิถีทางประชาธิปไตย อาจเป็น การสะท้อนได้ว่า เรายังไม่มีความพร้อมอย่างเพียงพอ แต่กลับกระโจนเข้าสู่ประชาธิปไตยอย่างเร่งรีบ หากต้องการ ขจัดปัญหาและพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความก้าวหน้า เราควร หันมาร่วมกันเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง และร่วมผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยนี้ เป็นการใช้อำนาจของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน สมดังเจตนารมณ์ของ พระมหากษัตริย์ทั้งสามพระองค์

บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูตร. (๒๕๑๘). *เอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๗๗*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร (บรรณาธิการ). (๒๕๓๕). *๖๐ ปี รัฐสภาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (๒๕๑๗). *รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕- ๒๕๑๗)*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.ชุมนุมช่าง.
- ปิยะวรรณ ปานโต. *คณะราษฎร* สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๗, จาก <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/คณะราษฎร>
- ฝ่ายส่งเสริมวิชาการ สโมสรรัฐสภา. (๒๕๒๕). *พระราชวงศ์จักรีกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย(ฟ้าเมืองไทย).
- มรุต วันทนากร และดรุณี หมั่นสมัค. *ประวัติและความเป็นมาของเทศบาล*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๗, จาก <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/ประวัติและความเป็นมาของเทศบาล>
- วิวัฒนาการของประชาธิปไตยในประเทศไทย. (ธันวาคม ๒๕๐๘). *รัฐสภาสาร*, ๑๔ (๑), ๔๑-๔๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(๒๕๕๔). *คู่มือคานี้: ศูนย์กลางการเรียนรู้ประชาธิปไตยแห่งแรกของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๓๙). รัฐสภาไทย.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน). (จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ
ครบ ๕๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช).

จัดทำโดย กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
<http://www.parliament.go.th>